

יינה של תורה

ביאורים בעניני הפרשה על דרך החסידות

מדוע "פתח" במעשה בראשית ולא בעניני קדושה?

נתינת ענייני עוה"ז לעשיו - בכדי ש"יכבשום" ישראל / עבודה בענייני קדושה היא בפרישות מעולם הזה / תכלית הכוונה - דווקא בעבודת ה"כיבוש" / בעבודת הבירורים מתגלים כוחות נעלים יותר

תוכנה של התורה הם המצוות והמשפטים אשר בה, ועל כן מעוררים חז"ל (הובא ברש"י בריש פירושו לבראשית) את הקושיא: "לא היה צריך להתחיל את התורה אלא ב"החודש הזה לכם" - שהיא מצוה ראשונה שנצטוו ישראל", ומהי הסיבה לכך שבפועל לא התחילה התורה בפירוט המצוות אלא "פתח בבראשית" שהוא סיפור בריאת העולם? ומתרצים שצורך מיוחד יש בפתחה זו: "שאם יאמרו אומות העולם לישראל ליסטים אתם שכבשתם ארצות שבעה אומות", יוכלו ישראל להוכיח להם מסיפורים אלו ש"כל הארץ של הקב"ה היא, הוא בראה ונתנה לאשר ישר בעיניו, ברצונו נתנה להם, וברצונו נטלה מהם ונתנה לנו".

מדרש זה, תמוה הוא משני פנים:

(א) אם אכן צריכים אנו להוכיח זו בכדי להשיב על טענת אומות העולם; עדיין אין צריך להעמיד סיפורים אלו בראש התורה, ויכולה התורה להתחיל ב"החודש הזה לכם". ואם כן, "מה טעם פתח בבראשית"?

(ב) בכדי להשיב על טענת אומות העולם אין צריך לכאורה להוסיף חלק נכבד כזה בתורה; ויכול מענה זה להימסר בעל פה מדור לדור. וכבר היה לעולמים שהשיב גביהא בן פסיסא את טענות האומות בתשובות שאינן מפורשות בקרא (סנהדרין צא, א). ואם כן מדוע צריכה התורה להתחיל בבראשית מטעם זה בלבד?

לקראת שבת

יא

ויש לבאר בדרך הפנימיות כיצד מרומזים בדברי מדרש זה עניינים עמוקים בעבודת האדם בעולם בלימוד התורה, קיום מצוותיה וקידוש וזיכוך העולם עד אשר יהיה דירה לו ית', ובכך יבואר גם מדוע התחילה התורה בעניין זה.

נתינת ענייני עזה"ז לעשיו – בכדי ש"יכבשום" ישראל

יעקב ועשיו, כל אחד נטל חלקו: "נטל עשיו חלקו העולם הזה ויעקב נטל חלקו העולם הבא" (ילקוט שמעוני תולדות קיא). עניינים רוחניים הם בשליטת בני ישראל, וענייני עולם הזה נמצאים לכאורה תחת ממשלת הגויים.

וממילא, כאשר מתעסק יהודי בתורה ובמצוות, אין זה מפריע לאומות העולם שהרי זהו חלקם של ישראל. אך יהודי אינו מסתפק בכך והרי הוא "כובש" גם את ענייני עולם הזה: משתמש בגשמיות לשם שמים, הופך את חפצי העולם לתשמישי קדושה, לקדושה ועד לקדשי קדשים. ואזי באים האומות וטוענים לישראל: "לסטים אתם", עניינים אלו נמצאים תחת שליטתנו, ואתם מרחיבים את גבול הקדושה וגוזלים מהנתון לנו!

ומענה לטענה זו ערוך הוא בפי בני ישראל: "כל הארץ של הקב"ה היא, הוא בראה ונתנה לאשר ישר בעיניו" – הן אמת שענייני העולם נתונים ברשות האומות והינם חולין; אך אין זאת משום שהם הינם הבעלים האמתיים של עניינים אלו, אלא "ברצונו" של הקב"ה "נתנה להם".

ומטרת נתינה זו לאומות העולם היא רק כדי ש"ברצונו נטלה מהם ונתנה לנו", שבני ישראל על ידי עבודתם בקידוש וזיכוך ענייני העולם יחזירו עניינים אלו לגבול הקדושה. ועניין זה מרומז בסיפור מעשה בראשית, שתוכנו הרוחני הוא עבודת הבירור והזיכוך של ענייני עולם הזה הגשמיים, לקדשם על ידי עבודתם של בני ישראל.

עבודה בענייני קדושה היא בפרישות מעולם הזה

מאחר שנתבאר שהקדמת "בראשית ברא אלוקים" וכל הסיפורים שבתחילת התורה, המה רומזים על עבודת האדם בענייני העולם, יש לבאר מדוע מצד הדין "לא היה צריך להתחיל התורה" בפרישות אלו:

שני מיני עבודות יש לו ליהודי בעולמו. מחד עליו להתעסק בעבודה רוחנית של לימוד התורה וקיום מצוותיה, ונוסף על כך עליו לברר, לזכך ולהעלות גם את ענייני העולם הגשמיים, שהיא עבודה של "כיבוש" כמבואר למעלה.

והנה, עבודת ה"תורה" נעלית היא מעבודת ה"כיבוש", שהרי הלומד תורה ומקיים מצוותיה הוא מרומם ונעלה מענייני העולם הזה, וכל עיסוקו הוא רק בענייני קדושה ורוחניות; אבל עבודת ה"כיבוש" היא כאשר עוסק בענייני העולם, מתעסק בעבודת

פרנסתו ומונח בעניינים גשמיים. ואף שעושה אותם לשם שמים בכדי שיוכל לעבוד את הבורא, הרי מכל מקום מתעסק בגשמיות ולא בעניינים רוחניים נעלים כעוסק בתורה. ועל כן סדר הדברים לכאורה הוא שהתורה הייתה צריכה להתחיל ב"מצוה ראשונה שנצטוו בה ישראל", ורק לאחר מכן, כעבודה נחותה יותר, לפרט את סיפורי התורה שהם הרומזים על עבודת האדם בזככו ובכבשו את ענייני העולם (לביאור זה בדברי המדרש, ראה אור התורה להצמח צדק פרשת בא עמ' רסב).

תכלית הכוונה – דווקא בעבודת ה"כיבוש"

אף על פי שהדעת נותנת שצריכה התורה להתחיל ב"מצוה ראשונה", שהיא עבודה הנעלית ומרוממת מעבודת בירור וזיכוך הגשמיות, מכל מקום "פתח בבראשית" – התורה מתחילה בעניין עבודת האדם בקידוש גשמיות העולם. וטעם הדבר:

אמרו חז"ל (הובא ונתבאר בתניא פל"ו) ש"תכלית בריאת עולם הזה, הוא שנתאוה הקב"ה להיות לו דירה בתחתונים". מהותה של "דירה זו", היא ש"יאיר אור ה' אין סוף ב"ה במקום החשך והסטרא אחרא של כל עולם הזה כולו", ודבר זה נעשה באמצעות עבודתם של ישראל שמקדשים ומזככים את הגשמיות, עד שאור הקדושה מאיר גם בעולם הגשמי שהוא המקום השפל והנחות ביותר.

נמצא אם כן, שתכלית רצון השי"ת, ומטרת בריאת העולמות היא דווקא עבודה זו של זיכוך וקידוש הגשמיות, שזוהו מה ש"עלה ברצונו ית', להיות נחת רוח לפניו ית'".

ואמנם עבודת ה' בענייני רוחניות ותורה ומצוותיה היא עבודה מרוממת יותר, העוסק בעבודה זו מונח בעניינים רוחניים ומתרומם מהמציאות החומרית; אך כל זה הוא באשר למדרגת העבודה עצמה. ואילו תכלית כוונת הבורא ית'ש היא, כאמור, שתהיה לו "דירה" ומשכן בעניינים הנחותים ביותר. ומטרה זו מתגשמת יותר בעת אשר מעלה ומברר את הדברים הגשמיים, יותר מבעת עבודתו בלימוד התורה וקיום המצוות.

דווקא כאשר יהודי מקדש לא רק את שכלו ומוחו ואף את תשמישי הקדושה שלו, אלא גם בענייני החולין ובצרכיו הגשמיים הוא מחדיר את אור הקדושה כאשר "כל מעשיך יהיו לשם שמים", אז הוא פועל שתהיה לקב"ה "דירה בתחתונים", שפירושו, דבר כזה "שאינן תחתון למטה ממנו", והלא ענייני החולין והצרכים הגשמיים הם "תחתונים" בערך לדברים שעמם מקיימים את המצוות.

ולכן לא מתחילה התורה בפירוט המצוות, אלא "פתח בבראשית", כי תכלית בריאת העולם היא דווקא בעבודה זו של "דירה בתחתונים" – גם בענייני חולין.

בעבודת הבירורים מתגלים כוחות נעלים יותר

נוסף על כך שבעבודת קידוש ענייני החולין מתגשמת כוונת הבורא ית"ש; הרי ניתן לראות במוחש איך בעבודה זו מתגלים כוחות נעלים יותר מאשר בעבודת התורה והמצוות:

כאשר יהודי לומד תורה או מקיים מצוה, הרי הוא מתעסק בענייני קדושה ובנקל יותר להתנהג כדרוש. אך כאשר עוסק בצרכי גופו או בפרנסתו, הרי אינו מצוי בעולם של קדושה, ובכדי שגם בעניינים אלו יורגש איך שהם "לשם שמים" – צריך לכוחות נעלים ועמוקים יותר, ועליו לגלות את התקשרות נפשו להשי"ת באופן עמוק ופנימי כל כך עד שלא ייחלש בעת עסקו בעניינים נחותים, אלא גם אז יעמוד בהתקשרותו בבורא ית"ש, ויעשה את הכל לשם שמים.

[בהמשך הדברים במקור דברים אלו, נתבאר ענין עמוק יותר בטענת האומות, ואיך שטענה זו בטלה ע"י ש"פתח בבראשית", ומקוצר היריעה, לא הבאנוהו כאן, וקחנו משם].

